

INTERJÚK MŰVÉSZETI DÍJASAINKKAL

Hazánk felszabadulásának évfordulója alkalmából a József Attila-díj II. fokozatában részesült Mocsár Gábor író, III. fokozatában pedig Raffai Sarolta írónő. A Liszt Ferenc-díj II. fokozatában részesült Vadas Kiss László, a Szegedi Nemzeti Színház magánénekes. Az Ybl-díj III. fokozatát kapta Tarnai László, a Szegedi Tervező Vállalat tervezőépítésze.

RAFFAI SAROLTA,
József Attila-díj
III. fokozat

— Bármiről szívesebben írnék, mint önmagamról, ha mindjárt a munkámmal kapcsolatos dolgokról faggatnak is — mondja hétköznapjairól, amelyekről viszont így vall egyik versében:

„Kezdem a napot, amint szoktam
dühös, kétágú lábnyomom van.

Egyik bokám másikba marna,
könnyű szóm horgas fül hallgatja,
két mozdulatlan, sunyi járat
megreszkettetni koponyámat,
izgatni: kétágú nyomod van,
ott végzed saját lábnyomodban.”

A költőben tulajdonképpen sikeres prózaíróként tüntettek ki József Attila-díjjal, holott...

— Igen — válaszolta —, kezdetben verseket írtam, a belső kényszer ellen hadakozva, kínlódva, éjszaka, meg a nagyon kevés szabad időmet áldozva fel. Őszintén megvallva, ha most így fogalmazom is, sohasem éreztem áldozatnak: Nagy gyönyörűséget okozott egy-egy jól sikerült sor, egy hirtelen felbukkanó költői kép, de hogy ennyi és ilyen kitartó munkát követel az irodalom, nem sejtettem. Akkor még nem. A folyóiratok tanítottak meg rá elsősorban, az Új Írás, a Tiszatáj, a Jelenkor, majd a válogatott versek kötetté szerkesztése. Mindig attól féltem, a világon semmit nem tudok, bármikor kiderülhet, hogy csak valami szerencsétlen véletlen folytán közölgették írásaim a lapok. Az első kritikák után amolyan szédelés következett, hitetlenkedő révület, amely még mindig tart, mintha bennem soha nem akarna bizonyossággá összeállni semmi.

A költő és prózaíró egy és ugyanaz, önmagában melyikhez húz jobban?

— Prózával foglalkozni tulajdonképpen soha nem akartam, a regény szinte szándékom ellenére buggyant ki belőlem. Egy lélegzetre írtam, gondolom, ez hihető is, nem kell bizonygatnom, hiszen egyetlen belső monológra épül. Kuti Annáról és környezetéről annyi mindent írtak már a kritikusok, esztéták, olvasók, aligha tudok róla újat mondani, csak azt érzem, senki sem ismeri, ismerheti olyannak, mint én: minden asszony a maga sorsának töredékeit keresi — esetleg leli meg benne.

Úgy tudom, a regény születésekor és utána is többen bátorították olyan barátai, akik meglették az újat regénye hangvételében.

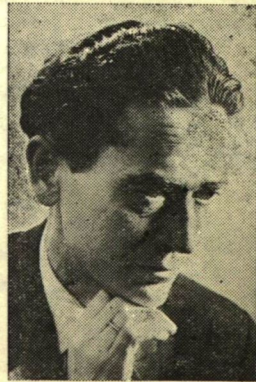
— Bármennyit foglalkoztak a különböző irodalmi lapok ezzel a regénnyel, valahogyan elsikkadt, elhallgatódott a tény: Farkas László, az Új Írás versrovat vezetőjének biztatása nélkül sohasem fejezem be, s a Tiszatáj több munkatársa: Mocsár Gábor, Ilia Mihály, Bata Imre lelkes lektorálása, segítsége nélkül aligha került volna Kardos György, a Magvető Könyvkiadó igazgatójának asztalára, aki azután szemfényvesztő gyorsasággal jelentette meg. A Tiszatáj-nak köszönhetem első novellám közlését is, sajátos módon éppen ennek adott helyt és újra Kardos György a tavalyi *Körkép*-ben.

S hogyan lett színpadi mű a regényből?

— A drámától már nem féltém, bár idegen, ismeretlen terület volt. Osztovíts Leventével és Pethes György rendezővel játéknak tűnt a munka. Kimondhatatlanul szerettem dolgozni a drámán. Sajnáltam, amikor végül be kellett fejeznem. A próbákon ismétlődött az ámulat, újra megelevenedett minden, olyan szeretettel és örömmel dolgozott érte az egész színház, hogy második otthonomnak érzem azóta is. A kitüntetés meglepett, úgy érzem, még nem dolgoztam meg érte. Szeretnék igazán rászolgálni, de körülményeimtől is függ, mennyire sikerül. Meg talán egy kis önbizalom sem ártana. Szomorúan tapasztalom: ezt megszerezni nem lehet, ezzel születni kellett volna.

(16di)

MOCSÁR GÁBOR,
József Attila-díj
II. fokozat

Messzi az út a Debrecen melletti, hétholdnyi sovány homokkal körülvett tanyától az írásáig. A kevés földre, „vadvidék”-re is öten voltak gyerekek. S ott volt a másik húzóerő, a családi tradíció: apja, nagyapja, a famíliabeliek mind csószók voltak, erdőkerülők, akik védtek a másét, míg a magukét nem gyarapíthatták, csak a szegénységüket. Ebből a milióból kiszakadni úgy, hogy önmagával együtt felemelje az otthonhagyottakat — ez Mocsár Gábor útja, az ország más feléből Szegedre szakadt íróé, akit nemigen dédelgetett az élet sosem.

Amit eddig elért, könyvei sorát (Forró napok; Az ördögdomb; Szellem és századok; Nyitott tenyér; Pirostövű nád; Tanyavilág, bomló világ; Pávától; Nagyerdő, kisiú; Fecskék és miatyánk), az harcának győzelme és olyan bizonyosság, amelyre egy életet építhet. Ha voltak is ütközései önmagával és másokkal, abban mindig a társadalomért való ten-

ni akarás vezérelte. Úgy is vall önmagáról, hogy sose volt és nem lesz más mozdulata, mint a szocialista társadalomért munkálkodni. Ez a társadalom emelte fel, s ezért lett író, szenvedélyes publicista, közéleti ember. S amit minden más alkotó is megfogalmaz a maga és mások hasznára: a tévedés jogának fenntartása mellett a polémia jogával is élni kell, hogy előbbre léphessünk közös dolgainkban.

Ez a gyakorlati praktikum a sajátja Mocsárnak is, noha nem szereti maga körül a zajt, a rendtelenséget. De nem is a csendes ihletés az övé, amikor dolgozik. Halomnyi jegyzet, tanulmányok és személyes tapasztalat nyomja le íróasztalához most is, amikor újabb szociológiai munkába fog Magyarország felfedezése érdekében.

Kétéves kollektív program keretében az ő megbízatása a föld mélyének vallatása, hogy mit adhat a szocialista Magyarországnak olajban, földgázban és termálvízben. Szűkebb vonatkozásban azt tárja fel, hogy miképpen lehetne kiszélesíteni a mezőgazdaság energiabázisát a meleg vizek feltárásával. Mocsár Gábor most kicsit átlényegül geológussá, a fúrótornyok mellett olajbányásszá; ha a termőföldeket nézi: agronómuSSá. Otthon van mindenütt széles e hazában. A legszenvedélyesebb és a dolgaihoz legjobban értő emberek gondolatait fogalmazza meg, hogy bizonyítson és meggyőzzön. Közben új regénye, a hamarosan megjelenő Fekete csónak utolsó levonatát korrigálja, és tanulmányt publikál arról: „Írjunk szociográfiát — de hogyan?” S mit mond erről?

— Vajon ki képviseli, ki hordozza magában, nézeteiben a jövőt, a dinamikusát? Nyilvánvaló, hogy nem a fafejűek, a bürokraták, a kockázatra képtelenek, hanem a nyílt eszű, kereső, fantáziadús nyugtalankodók még akkor is, ha egy-egy helyen, területen a háttérben vannak még. Ők az igazán „kormánypártiak”, s ha nekik segít a szociográfia úgy is, hogy véleményüket, okosságukat, hitüket, szenvedélyüket összegezi, akkor lesz a szociográfia társadalmilag hiteles. Úgy is mondhatnám: kormánypárti. Így értem, amit mondtam: a jövő felől közelíteni a ma jelenségeihez, s hogy a szociográfia a társadalom jobbik ösztöneinek, törekvéseinek megfogalmazása; legalábbis jó, ha ez akar lenni.

„Nálunk, vidéken”, hogy nevezetes munkája címével éljek, Mocsár Gábornak még arra is jut ideje, hogy induló, kezdő prózairók írásai mellett bábáskodjon. Napilapokban, folyóiratokban nem sokat publikál. Energiáját hosszabb távra osztja be. Ezt bizonyítják eddigi regényei, novellás kötetei, amelyek zömmel Szegeden születtek. Szegedet éppúgy a saját városának vallja, mint Debrecent, ahonnan elindult. Sokszor eltűnik napokra, hetekre, járja az ország más részeit, kutatja, keresi az újat, amiből felépíti további munkásságát. A József Attila-díj második fokozatának odaítélése csak még fokozza Mocsár Gábor ambícióját.

(idől)

TARNAI LÁSZLÓ,
Ybl-díj III. fokozat

Amikor a Szeged m. j. városi tanács művészeti ösztöndíját évekkorábban odaítélték Tarnai Lászlónak, a fiatal tervezőmérnöknek, barátai, ismerősei megjósolták, hogy tehetségével többre viszi majd, mint szűkebb hazája egyszeri elismerését munkájáról. Az Ybl-díj harmadik

fokozatának odaítélése két kiemelkedő munkájának szól. Ő tervezte Szegeden a Béke utcai 16 tantermes általános iskolát. Gyulán az Erkel Ferenc gimnázium bővítésének, korszerűsítésének megtervezése is az övé, úgyszintén az újszegedi Rózsa Ferenc sugáruiti általános iskola. Újabb munkái: 16 lakásos MÁV-lakóépület Szegeden, Gyulára művelődési otthon, és megint Szegeden: a postának irodaház és telefonközpont. Közéleti szerepe pedig: tanácsstag és titkára az Építőipari Tudományos Egyesület szegedi csoportjának.

Mi a véleménye a korszerűségről és a hagyománytiszteletről a tervezésben?

— Az új építészeti feladatokat korunk eszközeivel lehet és kell megoldani. Az új szerkezeti anyagok új formanyelv keresését, új térfogalmazást követelnek. A forma azonban nem egyetlen kiindulási pont. Minden nagy építészeti stílusnál ma is a feladatból kiindulva kell újra kialakítani a formát. Csak ezzel a felfogással van lehetőség arra, hogy a feladatok tömegén úrrá legyünk és ezeknek olyan külsőt adjunk, amely a kor tudatának megfelel. Az új kifejezési formák keresését az alakító eszmék és az újszerű anyagok lehetőségei közötti alkotó megegyezés kell hogy irányítsa. A művészi alkotás és a mérnöki gondolkodás közötti harcban az emberi igények és a technikai követelmények átfogó rendezése kell hogy tükröződjön. Ebben a munkában nehéz örökséget kaptunk a harmadik évezred küszöbén. Korunkra a megváltozott és megnövekedett igények kielégítésének, a rossz örökség felszámolásának és az értékes hagyomány tiszteltetésének feladata hárul.

Milyen ellentmondásokat kell leküzdenie a tervezőépítésznek gazdasági lehetőségek korlátozása, városrendezési koncepciók hiánya miatt?

— Az építészet térművészet, mely a társadalom igényét a művészet, a tudomány és technika eszközeivel elégíti ki. Ezért a szakmáját hivatásszerűen űző építésznek a kívánalmak és követelmények roppant sokféleségét magasabb rendű szempontok szerint kell koordinálnia. Ezek gyakran egymásnak ellentmondanak, mint például a gazdaságosság és tartósság, az új építési anyagok és technikai lehetőségek által determinált korszerű formai törekvések és meglévő környezeti adottságok. Mindezeket úgy kell mérlegelnie, hogy megoldásával a jövő igényeit is tartósan kielégítse.

A városok, amelyeket fejlesztünk, nemcsak a mát, hanem a jövőt is fogják szolgálni, ezért már ma szem előtt kell tartanunk nemcsak a mai, hanem az elkövetkezendő kor településével, építési igényeivel szemben támasztott követelményeket is. Ezeket pedig sok esetben városrendezési koncepciók hiányában is meg kell „álmodni”.

L. F.

VADAS KISS LÁSZLÓ,
Liszt Ferenc-díj
II. fokozat

A hőstenor szerepekben szinte kivétel nélkül meghal a színpadon. Nap mint nap ezekre a „meghalásokra”, szerepeire készül olyan odaadással, hogy az már lemondás a magánélet örömeiről.

— Énekelni annyi, mint a kés élén táncolni — mondja magáról, de rögtön hozzá is teszi tanítómestere, Zavodszky Zoltánnak, a bécsi konzervatórium tanárának szavait: „Az éneklés a beszéd folytatása.”

A kétféle fogalmazás ellentmondása lényegében a folytonos harcot jelenti Vadas Kiss Lászlónak önmagával, a meg-megújulást a színpadon és az életben. Összel lesz tíz éve, hogy a Szegedi Nemzeti Színházhoz szerződött. Tavaly szeptember óta viszont a Budapesti Operaházhoz is tartozik — félállásban. Két úr szolgálata ez, a szegedi és a budapesti operakedvelőké, s valljuk be, mindkettő igényes.

Volt, hogy budapesti programja így alakult egymást követően: Aida, Nyugat lánya, Parasztbecsület, Tosca. Utána vagy közben pedig a szegedi alakítások következtek A pikk dámá-ban, a Bolygó hollandi-ban, az Igor herceg-ben, a Mosoly országá-ban, az Otelló-ban, hogy csak néhány párhuzamot említsünk. S noha Szegedhez kötődik a legjobban, a fellépések közti pihenést, a rövid kapcsolódást Budapest nyújtja neki, mert csak ott van lakása.

Pihenése is csak viszonylagos. Olyankor kerít sort régebbi szerepei felfrissítésére, hogy repertoárjával mindig készen legyen. Olasz és német nyelvtudását is állandóan csiszolja, s ott van könyvtára, amelyről nemcsak le kell törölgetni a port... Máskülönbén a sarkába tapos az emberség új és legfrissebb ismeretanyaga a világ dolgairól.

Vadas Kiss Lászlóban az embert akartam megismerni egy rövid beszélgetés alatt, amelyre kitüntetése adott ezúttal alkalmat. Minduntalan szerepeibe botlottam, fegyelemmel végzett munkájába, készülődésébe, mert máris új szerepet alakít Hindemith: Mathis, a festő című háromfelvonásos operájában, amelyet Magyarországon először mutatnak be Szegeden. Az 1930-as esztendők Németországában Hitler nem engedte színpadra ezt az operát, amelyet most Bozóky István rendezett. Vadas Kiss László Hans Schwalb parasztvezért alakítja.

Annak idején, amikor Szegeden egy hónap alatt kellett megtanulnia az Otellót, amelyet különben évekig dédelgetnek, érlelgetnek mások, a barátai féltették a vállalkozás nagyságától, ugyanakkor bátorították is. Ha ma visszagondolunk, félelmetes volt az Otellóra készülődés olyan rövid idő alatt. Az operairodalom e sokrétű alakjának megformálása maga a legteljesebb erőpróba. S elég egy rossz fogás, hogy a vállalkozó végérvényesen megbukjon a pályán. Az akkor egy zenekari és színpadi próbával megformált Otelló sikere most már végigkíséri a pályán Vadas Kiss Lászlót. Azóta vagy ötvenszer énekelte már Budapesten és Szegeden, és nem véletlen, hogy ezt a szerepét szereti a legjobban.

A véletlenek néha így játszanak közre egy ember útján. Hiszen a véletlenül múltott az is, amikor a Tosca egyik próbáján, a nagy szerelmi duett közben, leszakadt a nehéz színpadi csillár, közvetlen Vadas Kiss László és Harmath Éva mögött. Tosca és Cavaradossi megkövülten álltak az eset után Scarpia „bosszúja” láttán.

A kitüntetés, a Liszt Ferenc-díj odaítélését újabb erőpróbára ösztönöznek tekinti Vadas Kiss László. Készül temesvári vendégszereplésre, Don Carlos és Radames megformálására. S azután már itt a nyár újabb programmal. A Mátrát és egy hosszabb külföldi utat jegyezte naptárába. Talán mindkettőre jut ideje, hogy mint magánember elszakadjon egy kicsit második énjétől, a színpadi hőstől.

(—i—c)